

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

DOI 10.31651/2524-2660-2022-2-115-126
ORCID 0000-0002-4951-3259

ЛОДАТКО Євген Олександрович

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогічної освіти, освітнього і соціокультурного менеджменту,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: lodatko@gmail.com

УДК 373.3.091.212.7-042.4-047.22(045)

КОМПЕТЕНТІСНІ КРАЙНОЩІ У ТРАКТУВАННІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Аналізуються нормативні документи, які слугують основою для організації освітньої діяльності у початковій школі.

Розкриваються суперечності в розумінні й трактуванні компетентнісних сутностей, передбачених Державним стандартом початкової освіти та пропонованих у педагогічних розвідках.

Аргументується, що компетентнісні крайнощі у цілевизначанні та тлумаченні навчальних досягнень учнів початкової школи спричиняють суперечності в інтерпретації обов'язкових результатів навчання.

Обґрунтовується неправомірність застосування у початковій школі компетентнісних оцінок навчальних досягнень учнів.

Ключові слова: початкова школа; знання і уміння; способи дії учнів; навчальні досягнення учнів; компетентнісні оцінки результатів.

Only two things are infinite, the Universe and human stupidity, and I'm not sure about the former
Albert Einstein

Навчання у загальноосвітній школі традиційно орієнтувалося на опанування учнями знань і умінь (способів дій) та набуття певних навичок у межах предметного змісту, запланованого для засвоєння на відповідних ступенях навчання. Невід'ємним складником навчальної діяльності вважався й розвиток в учнів здатності до предметних комунікацій на певному рівні логічності й аргументованості.

Для визначення результатів¹ засвоєння предметного змісту розроблялися і застосовувалися діагностичні процедури, за допомогою яких з'ясовувалися знаннєві, діяльнісні та комунікаційні досягнення учнів та їх відповідність програмним вимогам. Однак, з початку ХХІ століття в системі початкової освіти започаткувалися й стали впроваджуватися зміни під гаслом осучаснення підходів до організації навчальної діяльності. Цей тренд виразно простежується в державних стандартах початкової

освіти, які вводилися в дію протягом останніх десятиліть.

Так, у державному стандарті початкової загальної освіти, затвердженому зі змінами колегією МОН України у 2005 році, зазначалося, що він «розроблений відповідно до пізнавальних можливостей дітей молодшого шкільного віку і передбачає всебічний розвиток та виховання особистості через формування в учнів бажання і вміння вчитися, повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок, умінь і навичок здорового способу життя. Поряд із функціональною підготовкою ... діти мають набутти достатній особистий досвід культури спілкування і співпраці у різних видах діяльності, самовираження у творчих видах завдань», – курсив авт., Є. Л. [1]. Виходячи з цього, «... в доборі змісту враховується його наступність і неперервність, доступність і науковість, потенційні можливості для взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку, реалізації принципів індивідуалізації, гуманізації навчально-виховного процесу» [там само].

Зміст початкової освіти, передбачений державним стандартом 2005 року [1], охоплював кілька освітніх галузей. У межах кожної з галузей виокремлювалися *змістові лінії* з відповідними темами для засвоєння на рівні способів дій (уміння, оволодіння), формування уявлень про природу певних понять, розуміння сутності окремих явищ і процесів, знання декотрих фактів. Для діагностування рівня засвоєння предметного змісту використовувалися завдання, виконання яких учнями дозволяло з'ясувати опанування ними знань і умінь (способів дій), передбачених державними вимогами до кожної теми. Приміром, у результаті вивчення законів і властивостей арифметичних дій учні мали набувати «... уявлення про закони і властивості арифметичних дій, розуміти їх суть. Уміти вико-

¹ поточних та підсумкових.

ристовувати закони та властивості при виконанні обчислень» [там само].

Якщо звернутися до таксономії Бенджаміна Блума педагогічних цілей у пізнавальній сфері [2; 3], то слід зазначити, що державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів (за стандартом [1]) значною мірою узгоджуються з нею: уявлення → знання → розуміння → вміння (застосування). Примітним для цього стандарту є й те, що в ньому не йдеться про жодні компетентності, які мають набувати учні початкової школи при вивченні предметів з освітніх галузей базового навчального плану початкової школи².

Як відомо, в будь-якій галузі знань провідне місце посідає система предметно конкретизованих понять і відношень (але не компетентностей!), завдяки яким створюються логічні передумови розуміння здобувачами освіти змістових засад і процедурних сутностей об'єктів пізнання в межах обраного предметного простору. На підґрунті цього, для загальноосвітньої школи розроблялися засоби діагностування досягнень учнів відповідно до цільових орієнтирів і діяльнісних вимог тих навчальних предметів³, які мали вивчатися в різні роки навчання.

Окрім внесення змін до державного стандарту початкової освіти, у 2005 році сталося приєднання України до Болонської декларації про зону європейської освіти. Унаслідок цього в системі вищої освіти розпочалося впровадження кредитно-модульної організації навчального процесу, а також компетентнісного підходу до підготовки фахівців. Так, зокрема, в освітньо-професійній програмі підготовки бакалавра за спеціальністю 6.010100 початкове навчання [4] вперше було нормативно визначено перелік і конкретизовано зміст компетенцій, які мали формуватися у вчителів початкової школи в закладах вищої освіти. Однак, у цій освітньо-професійній програмі (як складовій галузевого стандарту) змістовного потрактування поняття «компетенція» не давалося, що спричинило появу численних контекстуальних тлумачень⁴.

У 2011 році було оновлено Державний стандарт початкової загальної освіти, де

окремо зазначалося, що він «ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення *результативної складової* засвоєння змісту початкової загальної освіти», – курсив авт., Є. Л. [5]. Услід за цією ідеологічною домінантою наводився перелік з понад двох десятків компетентнісних понять (та їх потрактувань), які для початкової школи мали стати концептом нового підходу в організації предметної діяльності учнів.

Вихідним поняттям, до смислової сутності якого мали тяжіти цілі та результати засвоєння предметного змісту, було декретовано поняття *компетентності* як набутої у процесі навчання інтегрованої здатності особистості, яка *«складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці»*, – курсив авт., Є. Л. [5]. У контексті такого трактування компетентності було визначено мету для кожної з семи освітніх галузей.

Так, приміром, «метою освітньої галузі «Математика» ... [вказувалося] формування предметної математичної і ключових компетентностей, необхідних для самореалізації учнів у швидкозмінному світі.

Для досягнення ... цієї мети передбачається *формування:*

цілісного сприйняття світу, розуміння ролі математики у пізнанні дійсності; готовності до розпізнавання проблем, які розв'язуються із застосуванням математичних методів, здатності розв'язувати сюжетні задачі, логічно міркувати, обґрунтувати свої дії та виконувати дії за алгоритмом;

вміння користуватися математичною термінологією, знаковою і графічною інформацією; орієнтуватися на площині та у просторі; застосовувати обчислювальні навички у практичних ситуаціях і розуміти сутність процесу вимірювання величин;

інтересу до вивчення математики, творчого підходу та емоційно-ціннісного ставлення до виконання математичних завдань; уміння навчатися», – курсив авт., Є. Л. [5].

Якщо керуватися наведеними вище означенням поняття компетентності⁵ і позиціонуванням мети навчання математики, то необхідно акцентувати увагу на тому, що особистісні якості, формування яких має забезпечувати досягнення мети, лише віртуально узгоджуються з *категорі-*

² Окрім освітньої галузі «Мистецтво», де передбачається «формування в учнів комплексу ключових художньо-естетичних компетентностей» (без будь-якої конкретизації їх змісту).

³ вимог чинних освітніх стандартів

⁴ Зрештою, в оновленому державному стандарті початкової загальної освіти (2011 рік) з'явилося визначення цього поняття: «компетенція – суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини» [5].

⁵ Як здатності, що складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, які можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

ями «знання», «досвід», «цінності», «ставлення». Приміром, незрозуміло, до якої з цих категорій слід відносити «інтерес до вивчення математики» або «вміння орієнтуватися на площині та у просторі» чи «здатність логічно міркувати» ...

Вочевидь, за таких обставин говорити про «чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти» [5] навряд чи можливо, оскільки розробники стандарту не подбали про відповідні *інструменти вимірювання*. Більше того, поза увагою розробників лишилася змістова зорієнтованість методик TIMSS and PIRLS та PISA, які десятиліттями застосовуються у світі для оцінки навчальних досягнень учнів початкової та основної школи.

В Україні результати епізодичних досліджень TIMSS і PIRLS (2007, 2011) не сприймалися як підстави для вивчення питань якості навчання у початковій школі. Натомість у 2018 році було проведено дослідження PISA для оцінки грамотності «15-річних учнів / студентів у таких предметних галузях, як читання, математика та природничо-наукові дисципліни» і визначення ступені «оволодіння підлітками здатністю застосовувати власні знання, уміння, навички, ставлення в реальних життєвих ситуаціях» [6, с. 17]. У результаті виявилось, що не досягли базового рівня з математики – 36%, природничих наук – 26,4%, читання – 25,9% українських підлітків (рис. 1).

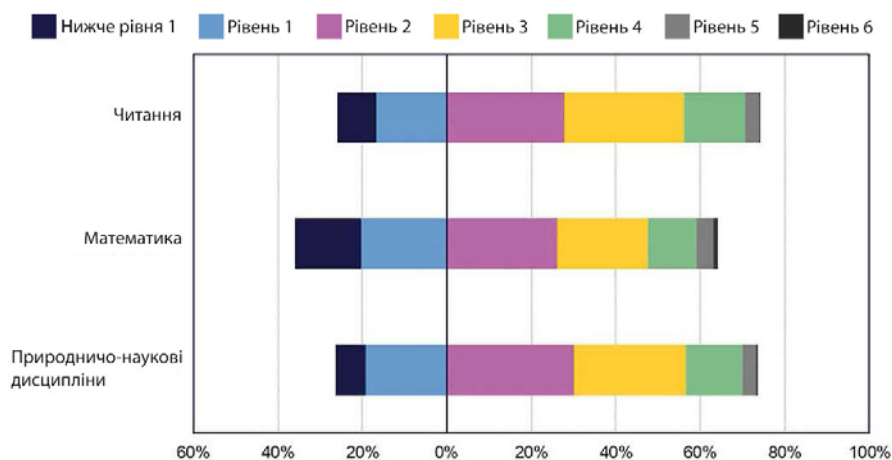

Рис. 1. Досягнення українськими учнями / студентами рівнів сформованості читацької, математичної та природничо-наукової грамотності в шкалах PISA за галузями [6, с. 57].

Невтішні результати PISA стали підставою для оголошення 2020/2021 навчального року «Роком математичної освіти в Україні» [7] та змін у правилах вступу до закладів вищої освіти – наявність ЗНО з математики для більшості спеціальностей.

У 2018 році Державний стандарт початкової освіти було в черговий раз оновлено [8]. Цьому передувало започаткування у 2016 році проекту НУШ (Нової української школи)⁶ та прийняття у 2017 році Закону «Про освіту» [9], що визначив основні норми і принципи, на яких має засновуватися вітчизняна освіта, включаючи початкову її ланку.

У Державному стандарті 2018 року «метою початкової освіти ... [проголошено]

всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, *компетентностей та наскрізних умінь* відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості», – курсив авт. Є. А. [8, ст. 4].

Поняття «компетентність» у стандарті лишилося без пояснень, оскільки воно витлумачено⁷ у Законі «Про освіту» і цього достатньо для практичних працівників та дослідників освітніх проблем: «компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [9, п. 15 ст.

⁶ Деja vu: у 1922–1933 рр. педагогами-марксистами видавався журнал «На путях к новій школі», відповідальним редактором якого була Надія Крупська. «Журнал ставив за мету об'єднання навколо себе педагогів та залучення їх до активної участі у розробці демократичних шляхів будівництва *нової радянської школи*», – переклад і курсив авт., Є. А. [10, столб. 9].

⁷ Вперше поняття компетентності було офіційно визначено в Україні у 2014 році в Законі «Про вищу освіту»: «компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [11, п. 13, ст. 1].

1]. Що стосується поняття «наскрізні зміни», то слід звернути увагу на відсутність будь-якого його змістового трактування у Державному стандарті [8], що поза сумніву потягне за собою численні «авторські» тлумачення (як це відбувалося з поняттям «компетентність» до появи Закону «Про вищу освіту»).

У змістовому контексті розробники Державного стандарту наголошують, що «вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу», та виокремлюють низку «ключових компетентностей»:

«1) вільне володіння державною мовою ... ; 2) здатність спілкуватися рідною ... та іноземними мовами ...; 3) математична компетентність ...; 4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій ...; 5) інноваційність ...; 6) екологічна компетентність ...; 7) інформаційно-комунікаційна компетентність ...; 8) навчання протягом життя ...; 9) громадянські та соціальні компетентності ...; 10) культурна компетентність ...; 11) підприємливість та фінансова грамотність» [8, ст. 7].

Прикметним у чинному Державному стандарті початкової освіти є те, що «основою формування ключових компетентностей є досвід здобувачів освіти, їх потреби, які мотивують до навчання, знання та вміння, які формуються в різному освітньому середовищі (школі, родині), різноманітних соціальних ситуаціях та обумовлюють формування ставлення до них», – курсив авт., Є. А. [8, ст. 8]. У контексті цього положення цікаво було б зрозуміти, який досвід і які потреби, знання та вміння учнів початкової школи слід вважати основою для формування таких ключових компетентностей, як, приміром, «інноваційність»⁸ або «здатність спілкуватися ... іноземними мовами»⁹?

Вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти визначено за дев'ятьма¹⁰ освітніми галузями: мовно-літературна; математична;

природнична; технологічна; інформатична; соціальна і здоров'язбережувальна; громадянська та історична; мистецька; фізкультурна. Для кожної з галузей «вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу» [8, ст. 6].

Зважаючи на таке позиціонування результатів навчання за «освітніми галузями», логічно було б очікувати на тлумачення поняття «компетентнісний підхід» або у тексті Державного стандарту початкової освіти [8], або у Законі «Про освіту» [9]. Однак у цих документах офіційне пояснення сутності поняття «компетентнісний підхід» відсутнє, що провокує його «авторські», суб'єктивно-ситуативні трактування (наприклад, як у [12]).

У зазначеному нормативному документі (окрім «ключових» компетентностей) немає жодних пояснень щодо сутностей «предметних компетентностей» та основ їх формування¹¹. Констатується лише, що «вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти визначено за ... освітніми галузями» [8, ст. 10]. Однак, якщо звернутися до вимог до обов'язкових результатів навчання («за освітніми галузями»), наведених у додатках 1–11, то побачити в них «компетентнісні формулювання» результатів не вдасться, бо наводиться лише перелік способів дій і особистісних якостей, асоційованих з таксономією Бенджаміна Блума.

Ілюстрацією сказаного можна вважати Додаток 4 до Державного стандарту, де наведено загальні результати навчання математики (табл. 1).

Загальні результати навчання¹² також вільні від «компетентнісних» потрактувань, а у «загальних цілях освітніх галузей» анонсуються лише відповідні «ключові компетентності» з переліку, наведеному у ст. 7 чинного стандарту початкової освіти. З урахуванням такого підходу окремі автори пропонують власне бачення шляхів і засобів формування таких «ключових компетентностей», як:

– мовленнєва (Ганна Зажарська [16]);

– математична (Ольга Жмуренко [17], Олег Довгий [18], Наталія Деньга & Ксенія Широкова [19] та ін.);

⁸ Інновація – калька з англ. *innovation* (буквально: новаторство, новітність, нововведення). То ж в якому контексті слід розуміти «новаторство» у навчальних діях учнів початкової школи, які займаються фізкультурою чи вивчають математику, інформатику або інші предмети?

⁹ Якщо йдеться про «спілкування», то це має бути (за Європейською шкалою рівнів) хоча б рівень А2, який передбачає «можливість вести бесіду, розповідати про себе, читати вивіски, оголошення, етикетки, можливість писати особисті і стандартні ділові листи» [13] іноземною мовою.

¹⁰ У Державному стандарті початкової загальної освіти, затвердженому у 2011 році [5], освітніх галузей налічувалося сім. Збільшення кількості освітніх галузей до дев'яти мабуть і слід вважати «справжнім» розвантаженням учнів (чим так опікувалися ініціатори НУШ).

¹¹ У типових програмах для 1–2 та 3–4 класів [14; 15] також відсутні тлумачення поняття предметних компетентностей: у вступній частині наводиться лише витяг з Державного стандарту початкової освіти (стаття 7), у якій містяться пояснення щодо «ключових» компетентностей [8].

¹² «Сукупність знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей здобувачів початкової освіти, що відповідають загальним цілям освітньої галузі» [8, ст. 2, п. 1].

– природнича (Наталія Козуб [20] за наукової підтримки доц. Лариси Присяжнюк та ін.);
 – технологічна (Марина Шевчук [21]);
 – інноваційність (Олександр Кошелєв, Світлана Грицай [22])
 – екологічна (Наталія Голота & Вікторія Потапович [23], Іван Коновальчук [24], Марія Крива & Ірина Лисак [25] та ін.);

– громадянська (Тамара Нестеренко [26], Олена Бурау & Марія Смирнова [27]);
 – соціальна (Надія Бібик [28], Дар'я Губарева [29], Світлана Данилейко [30] та ін.);
 – культурна (Рясна Лілія [31] за наукової підтримки доц. Наталії Смоляннюк);
 – підприємницька (Олена Варецька & Оксана Лосєва [32] та ін.).

Таблиця 1
 Додаток 4
 до Державного стандарту

ВИМОГИ
 до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти
 з математичної освітньої галузі*

Загальні результати навчання здобувачів освіти	Обов'язкові результати навчання здобувачів освіти	
	1–2 класи	3–4 класи
<i>Дослідження ситуації і виокремлення проблем, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів</i>		
Розпізнає ...	розпізнає ... [2 МАО 1.1]	розпізнає ... [4 МАО 1.1]
Досліджує, аналізує, оцінює ...	аналізує...; визначає ... [2 МАО 1.2]	аналізує ...; описує ... [4 МАО 1.2]
Прогнозує ...	прогнозує ... [2 МАО 1.3]	прогнозує ... [4 МАО 1.3]
<i>Моделювання процесів і ситуацій, розроблення стратегій (планів) дій для розв'язання різноманітних задач</i>		
Сприймає і перетворює ...	перетворює інформацію... [2 МАО 2.1]	перетворює інформацію ... [4 МАО 2.1]
Розробляє стратегії ...	обирає послідовність дій ... [2 МАО 2.2]	обирає спосіб ... розв'язання ... [2 МАО 2.2]
Моделює процес ...	обирає числові дані...; визначає дію ...; виконує її ... [2 МАО 2.3]	обирає дані ...; обґрунтовує вибір дій ...; розв'язує ... [4 МАО 2.3]
...		

*Фрагмент Додатку 4 в редакції Постанови КМ № 688 від 24.07.2019.

Відсутність у тексті Державного стандарту початкової освіти [8] та у типових освітніх програмах [14; 15] тлумачень змістової сутності предметних компетентностей призводить до появи численних авторських ініціатив щодо засобів формування в учнів початкової школи різноманітних компетентностей із відповідним суб'єктивними баченнями їх змісту і шляхів досягнення результатів. Серед таких компетентностей можна натрапити на:

– читацьку (Ірина Старагіна & Василь Терещенко & Андрій Панченков [33], Тетяна Полякова [34] та ін.);

– комунікативну (Катерина Пономарьова [35], Наталія Скринник [36], Анастасія Садовнича [37] за наукової підтримки доц. Наталії Голоти);

– граматичну (Коробова Ольга [38]);
 – комунікативну іншомовну (Вадим Калінін & Анна Кадашук [39]);

– граматичну іншомовну (Ірина Мірошник [40]);

– текстотворчу (Анна Гамза [41]);
 – природничо-екологічну (Ольга Грошовенко & Наталія Пахальчук & Інна Стахова [42]);

– природознавчу (Редчиць Наталя [43]);
 – освітні компетентності (Тетяна Гордієнко [44] – у викладанні «Я у світі»);
 – життєву (Галина Яріш & Ольга Мочула [45] – у викладанні математики);
 – здоров'язбережувальну (Марина Кобан & Юлія Лимар [46]);
 – соціокультурну (Валентина Вітюк [47], Наталя Максименко [48] та ін.);
 – естетичну (Олександра Качмар [49]);
 – медіакомпетентність (Світлана Деньгєва (Іць) [50] та ін.)
 – правову (Олена Попадич [51])
 та інші їх «псевдопредметні» різновиди.

Неабияка кількість ключових та інших компетентностей, передбачених Державним стандартом початкової освіти та ініційованих до формування авторами численних публікацій, має принаймні насторожувати. Осучаснювачі початкової школи, пропонуючи формування різноманітних компетентностей, чомусь забувають про навчальні, розвивальні й виховні цілі та обов'язкові результати навчання кожного з предметів навчального плану і нехтують часом, необхідним для їх досягнення учнями початкової школи.

Наведене вище дає підстави вважати новомодним напрямом «осучаснення» початкової школи організацію навчання *не на основі компетентнісного підходу, а з урахуванням компетентнісного підходу*. На думку Алли Лісовської, це «дає можливість вийти за межі традиційного навчання, в змісті якого результатом [виступає] система знань, умінь та навичок учня, а не здатність результативно діяти. З цього випливає, що *теоретичне навчання змінюється в напрямку його застосування на практиці*», – курсив авт., Є. Л. [52, с. 48]. Упевненість Алли Лісовської та її прибічників (followers) у користі від посилення уваги до *практичного навчання замість теоретичного* ретроспективно близька до переконання Павла Блонського, який ще у 1919 р., звертаючись до вчителів, стверджував: «усі знання мають народжуватися з випадків і у роботі ... Чим менше ти захоплюватимешся гонитвою за знаннями, тим краще ... До чого ... схематизація знань на першому ступені навчання? Чи не кращою є цілісна освіта, вивчення цільної конкретної дійсності? Наш учень повинен вивчити світ і життя, а не арифметику та фізику»¹³, – переклад авт., Є. Л. [53, с. 46].

Ще однією новомодною ідеєю, яка не перший рік проявляється на багатьох інтернет-ресурсах, є придумана осучаснювачами початкової школи «*компетентнісна орієнтованість завдань*»: з української мови (Катерина Пономарьова [54]), природознавства (Дарія Біда [55]), математики (Ольга Жадан [56]) та інших предметів (Ніна Мавчан [57]) навчального плану. Спробу пояснення дидактичної і функціональної сутності таких завдань можна знайти у Катерини Пономарьової: «компетентнісно орієнтоване завдання – це спеціально створена дидактична конструкція, яка використовується з метою формування або перевірки предметних і ключових компетентностей» [54, с. 77].

З формальних позицій класичної логіки запропоноване тлумачення цілком коректне, оскільки визначає поняття «компетентнісно орієнтоване завдання» через рід і видову відмінність¹⁴. Однак зазначеною в

ньому видовою відмінністю (використання для перевірки компетентностей) скористатися неможливо, оскільки на практиці відсутні процедури для перевірки предметних і ключових компетентностей. Наявні нормативні документи і досвід навчальної діяльності та її методичного супроводу орієнтують учителів на *визначення результатів навчання* як сукупності «знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей здобувачів початкової освіти, що відповідають ... цілям освітньої галузі» [8, ст. 2, п. 1].

У процитованому офіційному визначенні результатів навчання про компетентності взагалі не згадується. Тому запропоноване Катериною Пономарьовою тлумачення поняття «компетентнісно орієнтоване завдання» по суті слід вважати нікчемним.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналізуючи компетентнісні характеристики, притаманні різним рівням навчальної та виховної діяльності у початковій школі, логічно дійти висновку як про суперечності в розумінні й трактуванні їх сутності у нормативних документах, так і в авторських інтерпретаціях компетентнісних орієнтирів навчальних досягнень учнів. Не зважаючи на те, що Державний стандарт початкової освіти містить певні логічно-понятійні недопрацювання, ці хиби можуть усуватися з часом. До тексту стандарту вже вносилися зміни, однак вважати їх остаточними немає підстав – його чинна редакція потребує подальшого доопрацювання.

Інша ситуація складається з авторським баченням сутності предметних, метапредметних і поліпредметних (міжпредметних) видів діяльності у початковій школі. Компетентнісна істерія останнього десятиліття, яка активно підігривається осучаснювачами початкової освіти та учителями¹⁵, є благодатним ґрунтом для розквіту культурно-професійного [60] примітивізму. Прибічники компетентнісного улаштування системи навчання молодших школярів, послуговуючись власною нездатністю до критичного осмислення й розуміння [61] психофізіологічних, мислительних і діяльнісних можливостей дітей 6–11-річного віку, позиціонують формування (предметних) компетентностей як результат навчання, не усвідомлюючи відсутність діагностичних засобів за допомогою яких можна було б з'ясувати, чи набув випускник початко-

¹³ Переконання Павла Блонського у непотрібності «вивчати ... арифметику та фізику» стимулювало революціонерів Наркомпросу до руйнації в 20-х рр. XX ст. традиційної організації навчання у школах I ступені на користь організації навчання за комплексами [58]. Через 100 років ця капосна комуністична ідея не дає спокою осучаснювачам початкової школи, які пропагують використання (тижневих) модельних навчальних програм [59].

¹⁴ тобто для означуваного поняття (об'єкта) вказується рід, до якого воно належить, а потім формулюються його відмінні (видові) ознаки, які дозволяють

виділяти об'єкти серед усіх інших об'єктів такого роду.

¹⁵ яким треба, приміром, для здобуття категорії підкріплювати власний професійний рівень публікаційною активністю та апробаційними акціями на трендові теми.

вої школи, приміром, математичної компетентності чи якоїсь іншої. Більше того, осучаснювачі початкової школи в останні роки не лише різноманітно трактували інструменти формування ключових компетентностей, а й напридумували стільки мета- і поліпредметних компетентностей, що для опанування учнями предметними змістом і способами діяльності залишається все менше часу.

Зважаючи на зазначене, серед перспектив подальших досліджень актуальності набувають:

1) пошук методологічних запобіжників від компетентнісних надмірностей (excesses) у цілевизначанні та тлумаченні навчальних досягнень учнів початкової школи;

2) виявлення дієвих засобів досягнення загальних результатів навчання як сукупності знань, умінь, навичок, опанування яких відповідає предметним і загальним цілям навчання;

3) розроблення діагностичних інструментів, які б дозволяли з'ясувати ціннісні орієнтири учнів та опанування ними загальних і предметних способів мислення;

4) з'ясування сутності учнівських поглядів, що мають формуватися і позиціонуватися як результати навчання у початковій школі.

Список бібліографічних посилань

1. Державний стандарт початкової загальної освіти (зі змінами, затвердженими колегією Міністерства освіти і науки України від 20.10.2005 року «Про підсумки переходу початкової ніколи на новий зміст та структуру навчання»): Лист Міністерства освіти і науки України від 06.12.2005 № 1/9-695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-695290-05#Text>.
2. Bloom B. Taxonomy of Educational Objectives. The Classification of Educational Goals. Handbook I: The cognitive domain. New York: David McKay Co Inc. 1956. 216 p.
3. Anderson L.W.; Krathwohl D.R. (Ed.). A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives. New York: Longman, 2001. 302 p.
4. Галузевий стандарт вищої освіти: освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальністю 6.010100 початкове навчання на пряму підготовки 0101 педагогічна освіта кваліфікація 3310 вчитель початкової школи [Розроб.: В.І. Бондар, І.М. Шапошнікова, А.П. Каніщенко, С.В. Страшко, Т.І. Тітова, З.А. Гейхман; Заг. редакція В.І. Бондар]. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. 140 с.
5. Державний стандарт початкової загальної освіти: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF#Text>.
6. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт.: М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакулєнко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін. Київ: Український центр оцінювання якості освіти, 2019. 439 с.
7. Про оголошення 2020/2021 навчального року Рокком математичної освіти в Україні: Указ Президента України від 30 січня 2020 року № 31/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/31/2020#Text>.
8. Державний стандарт початкової освіти: Затв. постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>.
9. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
10. Педагогическая энциклопедия / И.А. Каиров (глав. ред.), Ф.Н. Петров (глав. ред.) [и др.]. Moscow: Советская Энциклопедия, 1966. Т.3. Н-См. 880 столб.
11. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
12. Родніна І.В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання. Харків: Основа, 2006. 94 с.
13. Хохлова Є. Якими бувають рівні володіння англійською? *Enguide – сервіс по вибору курсів англійської мови*. URL: <https://enguide.ua/ua/magazine/kakie-byvayut-urovni-vladieniya-angliyskim-yazykom>.
14. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1–2 клас: Затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>.
15. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3–4 клас: Затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf>.
16. Жажарська Г.П. Шляхи формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови та літературного читання. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 2019. №3(326). С. 36–43.
17. Жмуренко О. Математична компетентність як ключова компетентність нової української школи. *Гуманізація навчально-виховного процесу*, 2019. №4(96). С. 77–91. URL: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/196187/196440>.
18. Довгий О. Формування математичної компетентності учнів початкової школи як педагогічна та освітня проблема. *Молодь і ринок*, 2021. № 10/196. С. 113–118. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/248543/245856>.
19. Деньга Н., Широкова К. Формування математичної компетентності учнів початкових класів за допомогою інструментів дистанційного навчання. *Імідж сучасного педагога: електронний науковий фаховий журнал*, 2021. №1(196). С. 88–94. URL: <http://isp.poiprpo.pl.ua/article/view/224438/225906>.
20. Козуб Н. Формування природничої компетентності молодших школярів засобами навчального проектування. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*, 2020. Вип. 9. С. 168–170. URL: <https://dSPACE.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6411/Kozub%20Natalia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
21. Шевчук М.О. Педагогічні умови формування технологічної компетентності учнів початкової школи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»* [Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя], 2019. № 2. С. 89–96.

22. Кошелєв О.А., Грицай С.М. Компетентнісний потенціал Lego Education у початковій школі. *Молодий вчений*, 2017, №9.2(49.2). С. 5–8.
23. Голота Н.М., Потапович В.В. особливості формування екологічної компетентності учнів початкової школи засобами краєзнавства. *Recent Scientific Investigation: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference* (September 16–18, 2021). Oslo, Norway, 2021. No 74. С. 61–68. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/15412/13901>.
24. Коновальчук І. Теоретичні й технологічні аспекти формування екологічної компетентності молодших школярів. *Молодь і ринок*, 2016. №5(136). С. 20–24. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/29126/1/1%201.pdf>.
25. Крива М, Лисак І. Формування екологічної компетентності учнів початкових класів у європейському контексті. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, 2019. №34. С. 107–115. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/10579>.
26. Нестеренко Т. Громадянська компетентність учнів як складова громадянської освіти в початковій школі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: педагогіка*, 2009. №4. С. 180–183. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/gromadyanska-kompetentnist-uchniv-yak-skladova-gromadyanskoji-osviti-v-pochatkoviy-shkoli/viewer>
27. Бурау О.Ф., Смирнова М.О. Формування громадянської компетентності учнів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2013. Т. 38. №6. С. 207–216. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/939/701>.
28. Бібік Н.М. Структура і зміст соціальної компетентності. Бібік Н.М., Вашуленко М.С., Мартиненко В.О. та ін. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2014. С. 49–62.
29. Губарева Д.В. Соціальна компетентність в умовах сучасної початкової школи України. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*, 2020. № 1(19). С. 27–32. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2020/1/4.pdf>.
30. Данилейко С.І. Шляхи формування соціальної компетентності учнів початкової школи. *Advanced Technologies of Science and Education: Proceedings of the International Scientific Conference* (18–20 December, 2017). Issue IV. Dubai, 2017. URL: <http://intkonf.org/danileyko-si-shlyahi-formuvannya-sotsialnoyi-kompetentnosti-uchniv-pochatkovoyi-shkoli/>.
31. Рясна А.В. Засоби формування культурної компетентності в учнів початкової школи. *Нова українська школа: стратегія розвитку особистості*: збірник тез доповідей II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Мукачево, 15 лютого 2021 р.) / за ред. Г.В. Товканець. Мукачево, 2021. С. 120–121.
32. Варецька О., Лосєва О. Нова українська школа: формування підприємницької компетентності учнів початкових класів: науково-методичний посібник / за заг. ред. О. Варецької. Запоріжжя: К.С. Советнікова, 2019. 196 с.
33. Старога І., Терещенко В., Панченков А. Розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання: навч.-метод. посібник. Харків: Соняшник, 2020. 176 с.
34. Полякова Т.М. Шляхи збереження наступності у формуванні читацької компетентності учнів НУШ у базовій школі. *Базова освіта НУШ: процесуальне правонаступництво*: збірник матеріалів регіональної науково-практичної інтернет-конференції, 29 березня 2021 р. Житомир: Житомирський ОШП-О, 2021. С. 59–63. URL: <https://zipro.net.ua/data/files/2021/zb2903.pdf>.
35. Пономарьова К.І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2020. 88 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722951/1/20.4%20Посібник%20Пономарьова.pdf>.
36. Скринник Н. Формування комунікативної компетентності у молодших школярів на уроках англійської мови. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 18 вересня 2019 року. Бердянськ, 2019. С. 61–65. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/матеріали-конференції-1.pdf>.
37. Садовнича А.Р. Особливості формування комунікативної компетентності учнів початкової школи засобами проектної діяльності. *Recent Scientific Investigation: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference* (September 16–18, 2021). Oslo, Norway, 2021. No 74. С. 133–137 (Scientific Collection “InterConf”). URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/14510/13220>.
38. Коробова О. Вправа «Живе речення» як засіб формування граматичної компетентності молодших школярів. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 18 вересня 2019 року. Бердянськ, 2019. С. 36–40. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/матеріали-конференції-1.pdf>.
39. Калінін В.О., Кадашук А.Р. Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи в умовах гейміфікації. *Базова освіта НУШ: процесуальне правонаступництво*: збірник матеріалів регіональної науково-практичної інтернет-конференції, 29 березня 2021 р. Житомир: Житомирський ОШПО, 2021. С. 38–43. URL: <https://zipro.net.ua/data/files/2021/zb2903.pdf>.
40. Мірошник І.В. Поняття іншомовної граматичної компетентності та особливості її реалізації в початковій школі. *Молодий вчений*, 2018. № 2.1(54.1). С. 99–103. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2.1/26.pdf>.
41. Гамза А.В. Формування текстотворчої компетентності в молодших школярів на засадах лінгводидактики. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*: збірник наукових праць, 2016. Вип. 1. С. 48–53. URL: <https://pedagogy.bdpu.org/wp-content/uploads/2016/10/10-4.pdf>.
42. Грошовенко О.П., Пахальчук Н.О., Стахова І.А. Технології формування природничо-екологічної компетентності молодших школярів. *Pedagogy and Psychology in the Modern World: the Art of Teaching and Learning: conference proceedings*, February 26–27, 2021. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2021. P. 31–34. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-041-4-66>.
43. Редчиць Н.М. Шляхи формування природознавчої компетентності молодших школярів на уроках природознавства. *Наукова думка сучасності і майбутнього*: збірник статей учасників десятої всеукраїнської практично-пізнавальної конференції. Дніпро, 2017. С. 22–28. URL: <http://naukam.triada.in.ua/images/files/zbirnik10.pdf>.
44. Гордієнко Т.В. Формування освітніх компетентностей учнів початкової школи у змісті навчального предмета «Я у світі». *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*, 2017. № 3. С. 56–61. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1005/1/8.pdf>.

45. Яріш Г.П., Мочула О.В. Розвиток життєвих компетентностей на уроках математики в початковій школі через використання елементів диференційованого навчання. Тернопіль-Харків: Ранок, 2011. 192 с.
46. Кобан М.Ю., Лимар Ю.М. Педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*, 2019. Вип. 12. Т. 1. С. 41–44. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/12/part_1/9.pdf.
47. Вітюк В. Основні шляхи формування соціокультурної компетентності учнів початкової школи. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*, 2013. С. 474–479. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2013_2013_60.
48. Максименко Н.Б. Формування соціокультурної компетентності молодших школярів на уроках української мови. *Науково-педагогічні студії*, 2018. №2. С. 54–59. URL: <http://npstudies.dnnp.gov.ua/article/view/161283/160456>.
49. Качмар О.В. Формування міжпредметних естетичних компетентностей учнів молодших класів: силабус навчальної дисципліни (Освітня програма ОР Бакалавр, Спеціальність Початкова освіта, Галузь знань 0101 Педагогічна освіта). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2020. 12 с. URL: <https://kfmitpo.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/69/2020/11/Формування-міжпредметних-естетичних-компетентностей-учнів-початкових-класів-1.pdf>
50. Денгаєва (Іць) С.В. (2012) Використання медіаосвітніх ігор для формування медіаосвітньої компетентності учнів початкової школи. *Перспективи раннього навчання іноземних мов в Україні та за кордоном*: монографія / І.В. Самойлюкевич, А.В. Барало, А.І. Березенська, Ю.В. Березюк, О.Б. Бігич; ред.: І.В. Самойлюкевич. Житомир: Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка, 2012. С. 213–236. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/11273/1/початкова%20школа.pdf>
51. Попадич О.О. Формування правової компетентності учнів початкової школи на засадах інтегративного підходу. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць, 2019. Вип. 54. С. 18–22. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/31289/1/Попадич%20вінниця.pdf>.
52. Лісовська А.А. Компетентнісний підхід у змісті початкової освіти. *Наукова думка сучасності і майбутнього*: збірник статей учасників п'ятнадцятої всеукраїнської практично-пізнавальної конференції. Дніпро, 2017. Ч. 1. С. 47–51. URL: <http://naukam.triada.in.ua/images/files/zbirnik15-1.pdf>.
53. Блонский П.П. Трудовая школа. Ч. 1, 2. Moscow: Госиздат, 1919. (Ч. 1. 114 с.; Ч. 2. 63 с.).
54. Пономарьова К. Компетентнісно орієнтовані завдання з української мови: особливості конструювання та застосування. *Інноваційні рішення у початковій школі: досвід впровадження концепції НУШ*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Полтава, 27–28 листопада 2019 р.). Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 76–78. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/714221/1/Пономарьова%20К.%20І.%20Компетентнісно%20ор.pdf>
55. Біда Д. Компетентнісно-орієнтовані завдання у початковій школі (на прикладі природознавства): презентація. *ThePresentation^{RU}*. URL: <https://thepresentation.ru/pedagogika/kompetentntniso-orientovani-zavdannya-u-pochatkoviy-shkoli-na-prikladi-prirodnavstva>.
56. Жадан О.Ю. Компетентнісно зорієнтовані задачі у початковій школі (математика, 1-й клас): Презентація. *Супер Урок-УА*. URL: <https://super.urok-ua.com/prezentatsiya-na-temu-kompetentnisono-zoriyentovani-zadachi-u-pochatkoviy-shkoli/>.
57. Мовчан Н.В. Компетентнісно-орієнтовані завдання у початковій школі. *Методичний портал[®]*. URL: <http://metodportal.com/node/84138>.
58. Николаевский М.Н. Что такое комплекс и как по нему работать. Ленинград: Изд-во «Сеятель» С.В. Высоцкого, 1923. 77 с. (Общедоступная библиотека «Сеятель»).
59. Модельна навчальна програма для 1-го класу та навчально-методичні матеріали. Тиждень 5 тема тижня: «Осінь» / авт. колектив під керівництвом Шияна Р.Б. 2017. 85 с.
60. Фітьо В. Культура як смислова детермінанта розуміння. *Схід*, 2012. № 3(117). С. 150–153.
61. Знаков В.В. Понимание как проблема психологии мышления. *Вопросы психологии*, 1991. № 1. С. 18–26.

References

1. State Standard of Primary General Education (as amended by the Board of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 20.10.2005 "On the results of the transition from primary to new content and structure of education"): Letter from the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 06.12.2005 No 1/9-695. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-695290-05#Text> [in Ukr.].
2. Bloom, B. (1956). Taxonomy of Educational Objectives. The Classification of Educational Goals. Handbook I: The cognitive domain. New York: David McKay Co Inc. 216 p.
3. Anderson, L.W.; Krathwohl, D.R. (Ed.) (2001). A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives. New York: Longman. 302 p.
4. Industry standard of higher education (2005): educational and professional bachelor's program in specialty 6.010100 primary education in the field of training 0101 pedagogical education qualification 3310 primary school teacher [Developers: V.I. Bondar, I.M. Shaposhnikova, A.П. Kanishchenko, S.V. Strashko, T.I. Titova, Z.L. Geichmann; Head edited by VI Cooper]. Kyiv: M. Drahomanov National Pedagogical University Publishing House. 140 p. [in Ukr.].
5. State standard of primary general education (2011): Approved. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 20, No 462. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF#Text> [in Ukr.].
6. National Report on the Results of the International Education Quality Survey PISA-2018. In M. Mazorchuk, T. Vakulenko, V. Tereshchenko, G. Bychko, K. Shumova, S. Rakov, V. Gorokh and others (autors). Kyiv: Ukrainian Center for Educational Quality Assessment, 2019. 439 p. [in Ukr.].
7. On declaring the 2020/2021 academic year the Year of Mathematical Education in Ukraine: Decree of the President of Ukraine of January 30, 2020, No 31/2020. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/31/2020#Text> [in Ukr.].
8. State standard of primary education: Approved. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 21, 2018 No 87 (as amended by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 24, 2019, No 688). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> [in Ukr.].
9. On Education (2017): Law of Ukraine of September 5, 2017, No 2145-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukr.].
10. Pedagogical Encyclopedia (1966). In I.A. Kairov, F.N. Petrov (ed.) [Etc.]. Moscow: Soviet Encyclopedia, 3 (H-See 880 columns). [in Rus.].
11. On Higher Education (2014): Law of Ukraine of July 1, No 1556-VII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukr.].
12. Rodnina, I.V. (2006). Competence-oriented approach to learning. Kharkiv: Basis. 94 p. [in Ukr.].

13. Khokhlova, E. What are the levels of English proficiency? *Enguide is a service for choosing English language courses*. Retrieved from <https://enguide.ua/ua/magazine/kakie-byvayut-urovni-vladeniya-angliyskim-yazykom> [in Ukr.].
14. A typical educational program developed under the leadership of Savchenko O.Ya. Grade 1–2: Approved. by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated October 8, 2019, No 1272. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> [in Ukr.].
15. A typical educational program developed under the leadership of Savchenko O.Ya. Grade 3–4: Approved. by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated October 8, 2019, No 1273. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf> [in Ukr.].
16. Zazharskaya, G.P. (2019). Ways of formation of speech competence of junior schoolchildren in lessons of Ukrainian language and literary reading. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Luhansk. Pedagogical sciences*, 3(326): 36–43 [in Ukr.].
17. Zhmurenko, O. (2019). Mathematical competence as a key competence of the new Ukrainian school. *Humanization of the educational process*, 4(96): 77–91. Retrieved from <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/196187/196440> [in Ukr.].
18. Dovgy, O. (2021). Formation of mathematical competence of primary school students as a pedagogical and educational problem. *Youth and the market*, 10/196: 113–118. Retrieved from <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/248543/245856> [in Ukr.].
19. Denga, N., Shirokova, K. (2021). Formation of mathematical competence of primary school students with the help of distance learning tools. *The image of a modern teacher: an electronic scientific professional journal*, 1(196): 88–94. Retrieved from <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/224438/225906> [in Ukr.].
20. Kozub, N. (2020). Formation of natural competence of junior schoolchildren by means of educational design. Current issues of preschool and primary education in the context of European educational strategies: collection of materials of the IV International Scientific and Practical Internet Conference, 9: 168–170. Retrieved from <https://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6411/Kozub%20Natalia.pdf?sequence=1&isAlowed=y> [in Ukr.].
21. Shevchuk, M.O. (2019). Pedagogical conditions for the formation of technological competence of primary school students. *Scientific notes. Psychological and Pedagogical Sciences Series* [Mykola Gogol Nizhyn State University], 2: 89–96 [in Ukr.].
22. Koshelev, O.L., Gritsay, S.M. (2017). Competence potential of Lego Education in primary school. *Young scientist*, 9.2(49.2): 5–8 [in Ukr.].
23. Golota, N.M., Potapovich, V.V. (2021). Features of formation of ecological competence of primary school students by means of local lore. *Recent Scientific Investigation: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference* (September 16–18, 2021). Oslo, Norway, 74: 61–68. Retrieved from <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/15412/13901> [in Ukr.].
24. Konovalchuk, I. (2016). Theoretical and technological aspects of formation of ecological competence of junior schoolchildren. *Youth and the market*, 5(136). C. 20–24. Retrieved from <http://eprints.zu.edu.ua/29126/1/1%201.pdf> [in Ukr.].
25. Kryva, M., Lysak, I. (2019) Formation of ecological competence of primary school students in the European context. *Bulletin of Lviv University. Pedagogical series*, 34: 107–115. Retrieved from <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/10579> [in Ukr.].
26. Nesterenko, T. (2009). Civic competence of students as a component of civic education in primary school. *Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University. Series: Pedagogy*, 4: 180–183. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/gromadyanska-kompetentnist-uchniv-yak-skladovagromadyanskoyi-osviti-v-pochatkoviy-shkoli/viewer> [in Ukr.].
27. Burau, O.F., Smirnova, M.O. (2013). Formation of civic competence of students by means of information and communication technologies. *Information technologies and teaching aids*, 38(6): 207–216. Retrieved from <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/939/701> [in Ukr.].
28. Bibik, N.M. (2014). Structure and content of social competence. In *Bibik H.M., Vashulenko M.C., Martynenko B.O. etc. Formation of subject competencies in primary school students*: monograph. Kyiv: Pedagogical thought. (P. 49–62) [in Ukr.].
29. Gubareva, D.V. (2020). Social competence in the conditions of modern primary school of Ukraine. *Bulletin of the Alfred Nobel University. Pedagogy and Psychology Series*, 1(19): 27–32. Retrieved from <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2020/1/4.pdf> [in Ukr.].
30. Danileiko, S.I. (2017). Ways of forming social competence of primary school students. *Advanced Technologies of Science and Education: Proceedings of the International Scientific Conference* (18–20 December, 2017). Issue IV. Dubai. Retrieved from <http://intkonf.org/danileyko-si-shlyahi-formuvannya-sotsialnoyi-kompetentnosti-uchniv-pochatkovoyi-shkoli/> [in Ukr.].
31. RYASNA, L.V. (2021). Means of formation of cultural competence in primary school students. New Ukrainian school: strategy of personality development: collection of abstracts of the II All-Ukrainian student scientific-practical conference (Mukachevo, February 15, 2021) In G.V. Tovkanets (Ed.). Mukachevo. (P. 120–121) [in Ukr.].
32. Varetska, O., Loseva, O. (2019). New Ukrainian school: formation of entrepreneurial competence of primary school students: scientific and methodical manual. In O. Varetska (Ed.). Zaporozhye: K.S. Sovetnikova. 196 p.
33. Staragina, I., Tereshchenko, V., Panchenkov, A. (2020). Development of reading competence in primary school students in the system of integrated learning: teaching method. manual. Kharkiv: Sunflower. 176 p. [in Ukr.].
34. Polyakova, T.M. (2021). Ways to maintain continuity in the formation of reading competence of NUS students in primary school. *NUS Basic Education: Procedural Succession: Proceedings of the Regional Scientific and Practical Internet Conference*, March 29, 2021. Zhytomyr: RIPPE. (P. 59–63). Retrieved from <https://zippo.net.ua/data/files/2021/zb2903.pdf> [in Ukr.].
35. Ponomareva, K.I. (2020). Formation of communicative competence of junior schoolchildren in the process of learning the Ukrainian language: methodical manual. Kyiv: CONVIE PRINT. 88 p. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/722951/1/20.4%20Посібник%20Пономарьова.pdf> [in Ukr.].
36. Skrynnik, N. (2019). Formation of communicative competence in junior schoolchildren in English lessons. Training of future teachers in the context of standardization of primary education: materials of the III All-Ukrainian scientific-practical Internet conference on September 18, 2019. Berdiansk. (P. 61–65). Retrieved from <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/матеріали-конференції-1.pdf> [in Ukr.].
37. Sadovnich, A.R. (2021). Peculiarities of formation of communicative competence of primary school

- students by means of project activity *Recent Scientific Investigation: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference* (September 16–18, 2021). Oslo, Norway. 74: 133–137 (Scientific Collection "InterConf"). Retrieved from <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/14510/13220> [in Ukr.].
38. Korobova, O. (2019). Exercise "Living sentence" as a means of forming the grammatical competence of junior high school students. *Training of future teachers in the context of standardization of primary education: materials of the III All-Ukrainian scientific-practical Internet conference on September 18, 2019*. Berdyansk. (P. 36–40). Retrieved from <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/матеріали-конференції-1.pdf> [in Ukr.].
39. Kalinin, V.O., Kadashchuk, A.R. (2021). Formation of foreign language communicative competence of primary school students in the conditions of gamification. *NUS Basic Education: Procedural Succession: Proceedings of the Regional Scientific and Practical Internet Conference*, March 29, 2021 Zhytomyr: RIPPE. (P. 38–43). Retrieved from <https://zippo.net.ua/data/files/2021/zb2903.pdf> [in Ukr.].
40. Miroshnyk, I.V. (2018). The concept of foreign grammatical competence and features of its implementation in primary school. *Young scientist*, 2.1(54.1): 99–103. Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2.1/26.pdf> [in Ukr.].
41. Gamza, A.W. (2016). Formation of text-creating competence in junior schoolchildren on the basis of linguodidactics. *Scientific notes of Berdyansk State Pedagogical University. Pedagogical sciences: collection of scientific works*, 1. C. 48–53. Retrieved from <https://pedagogy.bdpu.org/wp-content/uploads/2016/10/10-4.pdf> [in Ukr.].
42. Groshovenko, O.P., Pakhalchuk, N.O., Stakhova, I.A. (2021). Technologies of formation of natural and ecological competence of junior schoolchildren. *Pedagogy and Psychology in the Modern World: the Art of Teaching and Learning: conference proceedings*, February 26–27, 2021. Riga, Latvia: Baltija Publishing. (PP. 31–34). DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-041-4-66> [in Ukr.].
43. Redchits, N.M. (2017). Ways of formation of natural science competence of junior schoolchildren in science lessons. Scientific thought of the present and the future: collection of articles of the participants of the tenth all-Ukrainian practical-cognitive conference, Dnipro. (P. 22–28). Retrieved from <http://naukam.triada.in.ua/images/files/zbirnik10.pdf> [in Ukr.].
44. Gordienko, T.V. (2017). Formation of educational competencies of primary school students in the content of the subject "I am in the world". *Scientific notes of NDU named after M. Gogol. Psychological and pedagogical sciences*, 3: 56–61. Retrieved from <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1005/1/8.pdf> [in Ukr.].
45. Yarish, G.P., Mochula, O.V. (2011). Development of life competencies in mathematics lessons in primary school through the use of elements of differentiated learning. Ternopil-Kharkiv: Morning. 192 c. [in Ukr.].
46. Koban, M.Yu., Limar, Yu.M. (2019). Pedagogical conditions for the formation of health-preserving competence of junior schoolchildren. *Innovative pedagogy*, 12(1): 41–44. Retrieved from http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/12/part_1/9.pdf [in Ukr.].
47. Vityuk, V. (2013). The main ways of forming socio-cultural competence of primary school students. *Native word in the ethnocultural dimension*, 474–479. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2013_2013_60 [in Ukr.].
48. Maksimenko, NB (2018). Formation of socio-cultural competence of junior schoolchildren in Ukrainian language lessons. *Scientific and pedagogical studies*, 2: 54–59. Retrieved from <http://npstudies.dnpg.gov.ua/article/view/161283/160456> [in Ukr.].
49. Kachmar, O.W. (2020). Formation of interdisciplinary aesthetic competencies of junior students: syllabus of the discipline (Educational program OR Baklaur, Specialty Primary education, Field of knowledge 0101 Pedagogical education). Ivano-Frankivsk: Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 12 p. Retrieved from <https://kfmtpo.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/69/2020/11/Формування-міжпредметних-естетичних-компетентностей-учнів-початкових-класів-1.pdf> [in Ukr.].
50. Dengaeva, (Itz) SV (2012) The use of media educational games for the formation of media educational competence of primary school students. In *Samoilyukevich, I.V., Baralo, L.V., Berezenska, L.I., Berezyuk, Yu.V., Bigich, O.B. Perspectives of early learning of foreign languages in Ukraine and abroad: monograph*; In I.V. Samoilyukevich (Ed.). Zhytomyr: Zhytomyr State. University I. Franko. (P. 213–236). Retrieved from <http://eprints.zu.edu.ua/11273/1/початкова%20школа.pdf> [in Ukr.].
51. Popadic, O.O. (2019). Formation of legal competence of primary school students on the basis of an integrative approach. Modern information technologies and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems: collection of scientific papers, 54: 18–22. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/31289/1/Попадич%20вінниця.pdf> [in Ukr.].
52. Lisovska, A.A. (2017). Competence approach in the content of primary education. Scientific thought of the present and the future: collection of articles of the participants of the fifteenth All-Ukrainian practical-cognitive conference, Dnipro, I: 47–51. Retrieved from <http://naukam.triada.in.ua/images/files/zbirnik15-1.pdf> [in Ukr.].
53. Blonsky, P.P. (1919). Labor school. Part 1, 2. Moscow: Gosizdat. (Vol. 1. 114 p.; Vol. 2. 63 p.) [in Rus.].
54. Ponomareva, K. (2019). Competence-oriented tasks in the Ukrainian language: features of design and application. *Innovative solutions in primary school: the experience of implementing the concept of NUS: materials All-Ukrainian. scientific-practical conference*. (Poltava, November 27–28, 2019). Kyiv: Pedagogical thought. (P. 76–78). Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/714221/1/Пономарьова%20К.%20І.%20Компетентнісно%20ор.pdf> [in Ukr.].
55. Bida, D. (2016). Competence-oriented tasks in primary school (on the example of science): presentation. *ThePresentation^{RU}*. Retrieved from <https://thepresentation.ru/pedagogika/kompetentntnisno-orientovani-zavdannya-u-pochatkoviy-shkoli-na-prikladi-prirodnoznavstva> [in Ukr.].
56. Zhadan, O.Yu. (2019). Competence-oriented tasks in primary school (mathematics, 1st grade): Presentation. *Super Lesson-UA*. Retrieved from <https://super.urok-ua.com/prezentatsiya-na-temu-kompetentnisno-zoriyentovani-zadachi-u-pochatkoviy-shkoli/> [in Ukr.].
57. Movchan, N.V. Competence-oriented tasks in primary school. *Methodical portal[®]*. Retrieved from <http://metodportal.com/node/84138> [in Ukr.].
58. Nikolaevsky, M.N. (1923). What is a complex and how to work on it. Leningrad: Seed Publisher S.V. Vysotsky. 77 p. (Public library "Sower") [in Ukr.].
59. Model curriculum for 1st grade and teaching materials (2017). Week 5 theme of the week: "Autumn" In author's team led by Shiyan R.B. 85 p. [in Ukr.].
60. Fitio, W. (2012). Culture as a semantic determinant of understanding. *East*, 3(117): 150–153 [in Ukr.].
61. Signs, V.V. (1991). Understanding as a problem of the psychology of thinking. *Questions of psychology*, 1: 18–26 [in Rus.].

LODATKO Yevgeny (Eugen)

Doctor of Pedagogy, Professor,
Professor of the Department of Educational and Socio-Cultural Management and Social Work,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

**ASSESSING EDUCATIONAL ATTAINMENTS OF PRIMARY SCHOOL LEARNERS:
COMPETENCE EXTREMES**

Summary. *Introduction.* This study analyses learning standards and regulatory documents, which are regarded as a basis for providing quality educational activities in primary schools. Subjected to analysis are different levels of pedagogical activities reflected in competence characteristics, which are determined by the state normative documents for primary schools. The results of the conducted analysis lead to a rightful conclusion about definite contradictions in understanding and interpreting their essence, which might be extrapolated to the author's elucidations of competence guidelines for students' learning outcomes. Despite the fact that some logical and conceptual inconsistencies in the content of the State Standards of Primary Education have been eliminated of late, its current version cannot be considered ultimate and conclusive, as it requires further elaboration and improvement.

The purpose of this article is to identify and expose conceptual inconsistencies in the understanding and exposition of competences, provided by the State Standards of Primary Education and suggested in contemporary pedagogical research.

Results. In the study it is rationalized that competence extremes in defining and interpreting possible attainments of primary school students lead to inconsistencies in the

interpretation of compulsory learning outcomes. Moreover, it is argued that competence-based assessment of primary school students' academic attainments is unjustified.

Conclusion. The premise is advanced that in the current educational situation there is a necessity to pursue exploring methodological opportunities in order to avoid redundancy in goal setting and interpreting primary school students' academic attainments. With this in mind, it deems plausible to identify and expose efficacious means of achieving the established learning outcomes in the form of a definite scope of knowledge, habits, skills and abilities. The acquisition of the aforementioned attainments should correspond to conventional and content objectives of learning. Furthermore, it is emphasized that there is also a need to develop functional diagnostic tools that would elucidate students' value orientations and specify the strategies of enhancing their general and content mental performance.

Keywords: primary school; knowledge and skills; strategies of students' actions; student attainments; competence assessments of learning outcomes.

Одержано редакцією 21.02.2021
Прийнято до публікації 10.03.2021